

Literatura:

BRAČKO, F. (1986): Rapid population decrease of Roller, *Coracias garrulus*, in Slovenia (slov., angl. summary). – *Acrocephalus* VII: 49–52.

CRAMP, S. (1985): *The Birds of the Western Palearctic*, Vol. 4, Oxford, 960 pp.

CREUTZ, G. (1964): Das Vorkommen der Blauracke in der DDR und ihr Rückgang in den letzten Jahrzehnten. – *Falke* 11: 39–49.

GLUTZ VON BLOTZHEIM, U. N. & K. M. BAUER (1980): *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*, 9. – Akad. Verlagsges., Frankfurt/Main.

HAAR, H., P. SACKL, F. SAMWALD & O. SAMWALD (1986): Die Vogelwelt des Bezirks Fürstenfeld – Eine Artenliste mit Anmerkungen zum aktuellen Stand der Brutvogelfauna. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum* 37: 1–44.

HÖLZINGER, J. (1987): Die Vogelwelt Baden-Württembergs (Avifauna Baden-Württembergs) – Bd. 1. Gefährdung und Schutz. – Teil 2. Artenschutzprogramm Baden-Württemberg: Artenhilfsprogramme. – Verl. E. Ulmer, Karlsruhe.

PETER, H. (1985): Das letzte Brutvorkommen der Blauracke *Coracias garrulus* in Niederösterreich. – *Egretta* 28 (1/2): 70–72.

SAMWALD, F. (1979): Das Vorkommen der Blauracke *Coracias garrulus* L., in der Oststeiermark. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum*, 8 (2): 109–116.

SAMWALD, F. (1981): Das Vorkommen der Blauracke, *Coracias garrulus* L., in der Oststeiermark. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum*, 10 (2): 27–31.

Summary

Upon a chronological presentation of populational development of the Roller (*Coracias garrulus*) in the last 100 years in Austria, the author concentrates on the Eastern Styria where in 1965 still bred at least 146 pairs, while in 1987 there remained only 11. The main reasons for such drastic fall in the population of this species are, according to him the following: 1) intensified farming, 2) use of pesticides, 3) trophy hunting, 4) changed climatic conditions, and 5) losses during migration and wintering. In the last 40 years numerous grasslands have been changed into corn-fields, while traditional orchards with long-stemmed trees have been converted into plantation orchards, so that that the Roller was handicapped in two ways: in view of feeding as well as breeding. Extinction of the Roller in this part of the world could be therefore prevented only by changed agricultural legislation, i. e. by going back to extensive farming. But isn't this already too late?

*Otto Samwald, Mühlbreitenstrasse 61 A
– 8280 Fürstenfeld, Austria*

Ptičji svet senožetnih sadovnjakov Bird life in traditional orchards

JOHANN BRANDNER

»Zdaj ko vzporedno s propadanjem dragocenih senožetnih sadovnjakov propada tudi svojevrstni živalski svet teh sadovnjakov, niso samo varstveniki narave tisti, ki so pričeli ceniti čase, ko je jablana bila še veliko drevo, ki je dočakalo starost in je jabolko bilo tako okusno.«

(Iz »natur« 10/85)

Senožetni sadovnjaki so del stare kmečke krajine in primer dobrodejnih vplivov člo-

veka na naravo. Dobrodejnih v dvojnem pomenu: zaradi ekstenzivnega gospodarjenja je nastala za sodobnega in v naravi predvsem rekreacijo iščočega človeka prijetna krajina. Bogato strukturirani senožetni sadovnjaki pa zagotavljajo tudi rastlinskemu in živalskemu svetu pestre življenjske možnosti.

Kaj pa so pravzaprav senožetni sadovnjaki? To so presledkaste, neenotne površine ekstenzivno gojenih sadovnjakov, ki so zasa-

jeni le na slabših, za poljedelstvo neprimer-
nih tleh. Takšna, v pokrajini raztresena tla
so zvečine travnata in jih kmetje uporabljajo
za pašo ali košnjo.

Za ornitofavno so senožetni sadovnjaki
vsestransko pomembni, saj ptice v njem
najdejo:

a) preže (tako ujede kot ptice, ki se
hranijo z žuželkami),

b) naravna dupla in špranje v starih dre-
vesih,

c) gosto vejevje kot gnezdišče (za prosto
gnezdeče vrste),

d) pevska mesta,

e) skrivališča pred plenilci,

f) v drevesni skorji bogat vir hrane,

g) pomembno prehranjevališče pozimi
(zastalo sadje),

h) počivališče za preletnike,

i) na košeninah pomemben vir hrane, pa
tudi skrivališče.

Senožetni sadovnjaki povezujejo tiste
vrste ptic, ki živijo razdrobljeno. Predstav-
ljajo pomembno povezavo med različnimi

biotopi kulturne krajine. V mnogih pogledih
spominjajo na svetle listnate gozdove, kar
se še zlasti kaže v vodnem ravnotežju in
vplivu vetra. Tako najdemo v sadovnjakih
značilne gozdne ptice, kot so sinice, drozgi
in drevesna plezalčka. Zavaljo olistenosti
drevja povzroča zmanjšana moč sončnih
žarkov pri tleh izenačenje temperature in
vlažnosti zraka. Toda osvetljenost tal v seno-
žetnem sadovnjaku je drugačna kot v go-
stem listnatem gozdu. Zato je tudi talna
vegetacija drugačna, značilna je nepreki-
njena travnata ruša. Takšna tla privlačijo
zlasti ptice, ki dajejo prednost odprti pokra-
jini (ščinkavci, rumeni strnad, drevesna ci-
pa, rjavi srakoper).

Prvotno so bili senožetni sadovnjaki raz-
vrščeni okrog naselij in tako so jih uporab-
ljali kot prehod k polju, pašniku ali gozdu.
Danes najdemo le še ostanke teh krajinskih
elementov. Seveda pa predstavljajo po-
membno povezovalno vlogo. Mejjio na trav-
nike, vinograde, gozdove in polja, sprem-
ljajo pa tudi poti in ceste. Pomemben je tudi

Vrsta Species	gnezditev v sadovnjaku breeding in the orchard	gnezditev na robu breeding on the edge	prehra- njevanje feeding	prelet passage
<i>Anas platyrhynchos</i>			×	
<i>Accipiter nisus</i>			×	×
<i>Buteo buteo</i>			×	
<i>Falco tinnunculus</i>		×	×	
<i>Falco subbuteo</i>			×	
<i>Phasianus colchicus</i>	×	×	×	
<i>Coturnix coturnix</i>				×
<i>Columba oenas</i>				×
<i>Columba palumbus</i>		×		
<i>Cuculus canorus</i>	×	×	×	
<i>Dendrocopos major</i>		×	×	
<i>Dendrocopos minor</i>		×	×	
<i>Picus canus</i>		×	×	
<i>Picus viridis</i>	×	×	×	
<i>Jynx torquilla</i>	×		×	
<i>Hirundo rustica</i>		×	×	
<i>Delichon urbica</i>			×	
<i>Anthus trivialis</i>		×	×	×
<i>Motacilla alba</i>		×	×	×
<i>Motacilla cinerea</i>		×	×	
<i>Lanius collurio</i>		×	×	
<i>Muscicapa striata</i>		×	×	
<i>Ficedula albicollis</i>	×	×	×	
<i>Ficedula hypoleuca</i>				×
<i>Erithacus rubecula</i>	(×)	×	×	×
<i>Phoenicurus ochruros</i>		×	×	×
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	×		×	×
<i>Turdus torquatus</i>				×
<i>Turdus viscivorus</i>	×		×	×
<i>Turdus pilaris</i>				×
<i>Turdus merula</i>	×	×	×	
<i>Turdus philomelos</i>	×	×	×	×
<i>Aegithalos caudatus</i>	×	×	×	×
<i>Phylloscopus trochilus</i>		×		×
<i>Phylloscopus collybita</i>		×		×

Vrsta Species	gnezditev v sadovnjaku breeding in the orchard	gnezditev na robu breeding on the edge	prehra- njevanje feeding	prelet passage
<i>Locustella naevia</i>				×
<i>Acrocephalus palustris</i>		×		
<i>Sylvia atricapilla</i>		×	×	
<i>Sylvia communis</i>		×	×	
<i>Certhia brachydactyla</i>	×	×	×	
<i>Sitta europea</i>	×	×	×	
<i>Parus caeruleus</i>	×	×	×	
<i>Parus major</i>	×	×	×	
<i>Parus palustris</i>	×	×	×	
<i>Emberiza citrinella</i>		×	×	
<i>Serinus serinus</i>	×	×	×	
<i>Carduelis carduelis</i>	×		×	
<i>Chloris chloris</i>	×	×	×	
<i>Loxia curvirostra</i>				×
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>				×
<i>Fringila coelebs</i>	×	×	×	
<i>Fringila montifringilla</i>				×
<i>Passer domesticus</i>		×	×	
<i>Passer montanus</i>	×		×	
<i>Sturnus vulgaris</i>	×	×	×	×
<i>Garrulus glandarius</i>		×	×	×
<i>Pica pica</i>		×	×	×
<i>Corvus cornix</i>		×	×	×

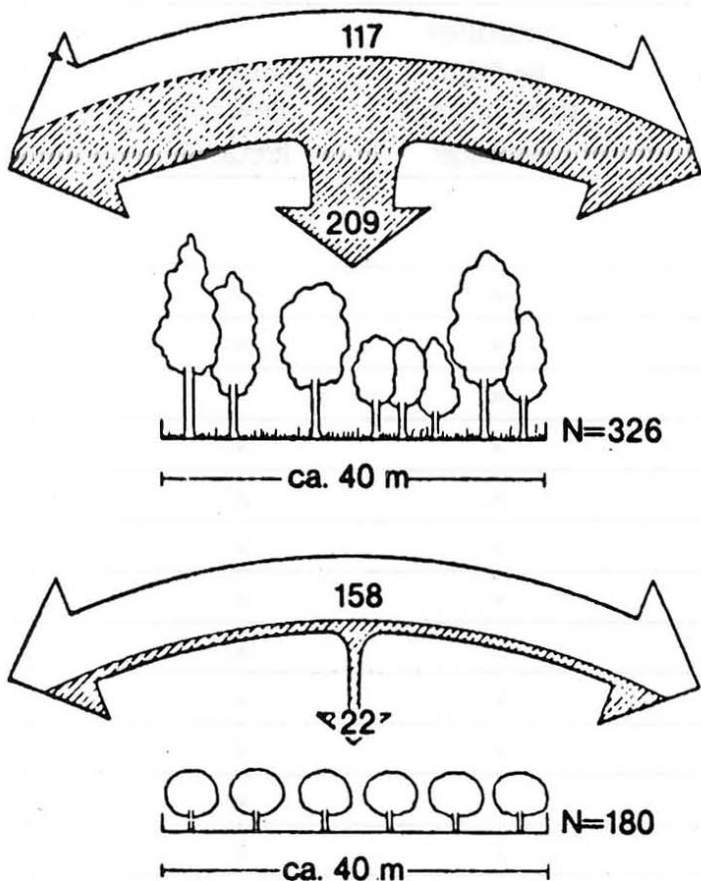
Raziskovalno področje: Hasenberg-Rettenbach (Steiermark), 27 ha
 Research area: Hasenberg-Rettenbach (Steiermark), 27 ha

Čas raziskave: 1984–87
 Time of research: 1984–87

Skupno število vrst: 55
 Total number of species: 55

Število vrst, ki so gnezdile v senožetnih sadovnjakih: 22 (40 %)
 Number of species breeding in traditional orchards: 22 (40 %)

Popis ptic v senožetnih sadovnjakih Hasenberg-Rettenbach v letih 1984–87
 List of birds registered in traditional orchards Hasenberg-Rettenbach during 1984–1987

Prelet (belo polje) in zadrževanje (šrafirano) v senožetnem sadovnjaku (zgoraj) in plantažnem sadovnjaku (spodaj)

Passage (white field) and use of resources (hatched field) in traditional orchard (above) and plantation orchard (below)

Senožetni sadovnjak – Traditional orchard

Zadrževanje: *Parus caeruleus*, *Passer domesticus*, *Fringilla coelebs*, *Parus major*, *Certhia brachydactyla*, *Chloris chloris*, *Turdus merula*, *Sturnus vulgaris*, *Muscicapa striata*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Sylvia atricapilla*, *Philloscopus trochilus*, *Motacilla alba*, *Serinus serinus*, *Dendrocopos major*, *Philloscopus collybita*, *Parus montanus*

Prelet: *Delichon urbica*, *Hirundo rustica*, *Apus apus*, *Falco tinnunculus*, *Corvus frugilegus*

Plantažni sadovnjak – Plantation orchard:

Zadrževanje: *Turdus merula*, *Parus major*, *Parus caeruleus*, *Chloris chloris*, *Passer domesticus*

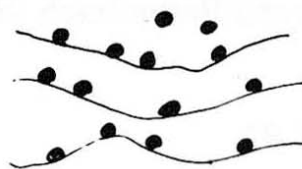
Prelet: *Delichon urbica*, *Hirundo rustica*, *Apus apus*, *Sturnus vulgaris*, *Streptopelia turtur*, *Columba palumbus*, *Vanellus vanellus*, *Corvus frugilegus*, *Fringilla coelebs*

robni učinek senožetnih sadovnjakov. Povsem drugačen je ta učinek pri intenzivno izkoriščanih plantažnih sadovnjakih. Geometrično natančne površine z nizkim sadnim drevjem s svojo monotonijo pticam ne zagotavljajo dovolj dejavnostnih možnosti.

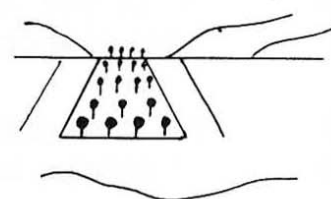
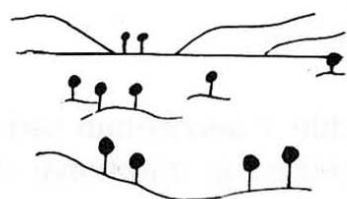
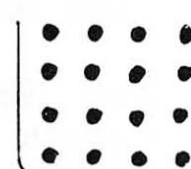
Žal vse bolj in bolj prevladujejo plantažni sadovnjaki. Razen pomanjkanja gnezditvenih možnosti, zlasti za duplarice, pomeni največjo slabost teh nasadov škropljenje s kemičnimi sredstvi za zaščito rastlin. Raziskave s področja Bodenskega jezera so pokazale, da je od več tisoč listov plantažnega drevja le 1–10% objedenih v primerjavi z do 80% objedenostjo v senožetnih sadovnjakih. Tako v ekstenzivno obdelovanih plantažah najbolj primanjkuje hrane za mladiče. Prav tako je primanjkuje za semejede vrste ptic, saj travo pod drevjem sproti kosijo ali pa jo celo kemično zatirajo. Tako ugotovljeno število ptic, ki so iskale hrano v sadovnjaku, kot onih, ki so sadovnjak samo preletele, kaže na veliko večjo privlačnost senožetnega sadovnjaka v primerjavi s plantažnim.

V prihodnje bomo morali senožetnim sadovnjakom posvetiti več pozornosti. Izginjevanje čuka in to, da je smrdokavra postala že prav redka, smemo brez dvoma pripisati tudi izginjaju teh čudovitih biotopov. Mislim, da gre pri tem tudi za vprašanje dobrega

Senožetni sadovnjak
Traditional orchard

Plantažni sadovnjak
Plantation orchard

Robni učinek (po Weissu, 1981)
Marginal effect (according to Wiess 1981)

okusa, ko govorimo o ohranjanju teh dragocenih krajinskih prvin. Spet naj bi odkrili plmeniti okus starožitnih sort jabolk in jih znali ponovno ceniti, sicer pa, zakaj ne bi ljubkosti in harmonije teh krajinskih oblik tudi rekreativno vrednotili? Ko pa bodo v prizadevanja za ohranitev teh sestojev vključeni tudi gospodarski ukrepi, bo to dobro tako za ljudi kot za ptice.

*Johann Brandner, Puchstrasse 9, 8430
Leibnitz, Austria*

Ptiči Veržeja in okolice **The birds of Veržej and its vicinity**

A. BIBIČ, F. JANŽEKOVIČ

1. UVOD

Reka Mura je zadnja večja slovenska reka, na kateri še ne stoji (v Sloveniji) nobena hidroelektrarna. Njeni logi zagotavljajo dom mnogim živalskim vrstam, tudi pticam. Že v kratkem pa naj bi na reki Muri zgradili 8 hidroelektrarn, ki bi temeljito spremenile podobo pokrajine in grobo posegle v ekosistem.

Namen članka je predstaviti ornitofavno Veržeja, kraja ob reki Muri, in navezanost ptic na določene biotope ob tej reki. Podobno raziskavo je opravil že GREGORI s sodelavci (1983), zato je zanimiva tudi primerjava.

2. METODE DELA

Ornitofavno Veržeja sva popisovala v okviru Ornitološke skupine Mladinskega raziskovalnega tabora »Mura 86« v času od 26. 6. do 5. 7. 1986, torej na vrhuncu gnezditvene sezone.

Summary

Traditional orchards with long-stemmed trees and grazing grass between them are increasingly giving way to plantation orchards with short-stemmed trees, where grass is being simultaneously cut or even chemically exterminated. The results of an extensive research have shown that birds grossly favour the traditional orchards, for in the plantation orchards they do not have any real chances to take cover, feed, breed and rear their young. At the same time questions concerning the outward appearance of landscape and the quality of life itself arise: wouldn't we like to rediscover the noble flavour of the old sorts of apples and thus save the birds of traditional orchards.

Ptice sva popisovala po biotopih po metodi transektov z označevanjem prisotnosti vrst. Popisovala sva v času od tretje ali sedme ure zjutraj do dvanajste ure in v popoldanskih ter večernih urah. Uporabljala sva daljnogleda povečav 8×30 in 12×40 . Ptice sva tudi lovila in obročkala, pri čemer sta nama pomagala Franc Bračko in Rajko Koražija. Ptice smo lovili s štirimi najlonskimi mrežami velikosti $3,3 \times 12$ m. Ptice smo privabljali s posnetki na magnetofonskem traku. Pozorna pa sva bila tudi na ptičje sledi, izbljuvke, iztrebke in gnezda. S takšnimi metodami sva obdelala približno 2 km širok in 10 km dolg pas ob reki Muri.

3. REZULTATI

Zbrani rezultati so prikazani v razpredelnici. V razpredelnici je navedena vrsta ptice, njen status in biotopi, v katerem je bila opazovana.